

Motion

1981/82:957

Lars-Ove Hagberg m. fl.

Åtgärder för att begränsa skiftarbete och arbete på obekvämt arbetstid

Nattarbete, ständiga omställningar i dygnsrytmen och helgarbete är omänskliga arbetsförhållanden. Olika varianter av tre-skift, två-skift, turlistetid och förskjuten arbetstid m. m. är därför behäftade med en mängd störningar. I Arbetarskyddsfondens broschyr Att arbeta på obekvämt arbetstid av Monica Magnusson och Carina Nilsson sägs:

- Genomgående har undersökningarna visat att de som har skiftarbete eller annan avvikande arbetstid har fler fysiska och psykiska besvär än dagarbetande samt att de i större utsträckning utsätts för sociala störningar.
- Tvåskift, turlistetid och förskjuten arbetstid tycks i lika hög eller högre grad än treskift bidra till hälsobesvär och sociala störningar.
- Om man jämför olika former av avvikande arbetstidsförläggning tyder forskningsresultaten bl. a. på att hälsobesvärerna på grund av tvåskiftsarbete har underskattats i förhållande till de effekter på hälsan som treskiftsarbete kan medföra.
- Den extrema oregelbundenheten och framförallt en bristande planering i samband med turlistetid bidrar till att öka de hälsomässiga besvärerna och de sociala påfrestningarna.
- Arbete på obekvämt arbetstid innebär mycket små möjligheter att utnyttja samhällets barnomsorg som den idag är organiserad. Föräldrarna kan då välja att arbeta motskift, kombinera flera barntillsynsformer och/eller ofta lämna barnen utan någon tillsyn alls. För barnens del kan följden bli en instabil, oregelbunden och otrygg miljö.
- Obekväma arbetstider hindrar utövandet av organiserade fritidsaktiviteter på fast tid. Detta kan leda till ett lägre deltagande i föreningsliv, facklig och politisk verksamhet. Mer flexibla aktiviteter kan däremot t. o. m. underlättas.
- Kortare arbetstid i form av deltidsarbete på obekvämt arbetstid tycks enligt vissa forskningsresultat inte alltid kunna kompensera de negativa sociala effekterna som en avvikande arbetstidsförläggning ändå medför.
- Fysiska och sociala besvär tycks samverka. Man har i undersökningar funnit att skiftarbetare utsätts för en dubbel belastning.
- Flexibel arbetstid har prövats och studerats i begränsad omfattning. Det är en arbetstidsform som rymmer en rad fördelar för den enskilde arbetstagaren.

Var tredje anställd har i dag någon form av obekvämt arbetstid. Det är en alltför stor del av de anställda och måste begränsas. Människan blir med det system vi har i dag teknikens, ekonomins och de kommersiella krafternas fånge. Detta system måste brytas.

Skiftarbete och arbete på obekvämt arbetstid bör därför endast få

förekomma när produktionsprocesser av tekniska skäl inte går att avbryta eller i samhällsservice, t. ex. inom sjukvård och vissa kommunikationer.

I denna begränsning skall även medtas rätten för skiftarbetare eller den som arbetar på obekvämt arbetstid att kunna avbryta sitt ob-arbete vid 45 års ålder eller efter tio års arbete ha rätt till andra arbetsuppgifter.

Arbete på obekvämt arbetstid måste motverkas med att arbetstiden förkortas. Speciellt underskattade är problemen för två-skiftsarbetare. Dessa bör snarast få en kortare arbetstid.

En ordentlig maximering av dygnsarbetstiden är nödvändig. Likaså ett effektivare nattarbetsförbud för att minska arbete på obekvämt arbetstid.

Ett återinförande av affärstidslagen är också angeläget för att minska arbete på obekvämt arbetstid.

Det angelägna i att vidta åtgärder klargörs på ett utmärkt sätt av professor Bertil Gardell i ett anförande vid Arbetarskyddsfondens konferens den 21 januari 1982:

I dagens debattklimat är det lätt att gripas av en viss pessimism inför möjligheten att hävda sociala mål för utvecklingen inom arbetslivet. Det allt överskuggande intresset är ekonomin och sysselsättningen och det verkar som om både företaget och fackföreningsrörelsen tycks anse att medicinska och sociala hänsyn till människor står i någon slags motsatsställning till de ekonomiska intressena. Den här attityden är i västvärlden kanske mest tydlig i USA men den förefaller ha en viss styrka också i Sverige. Människor med denna attityd anser sig veta bättre än andra vad som är ekonomiskt realistiskt, betraktar gärna krav på bättre arbetsmiljö, mer meningsfulla arbetsuppgifter och rimligare arbetstider som några slags lyxkrav, en reminiscens från ett välfärdssamhälle som överlevt sig självt. Denna attityd eller dessa slutsatser bygger dock sällan på några systematiska studier. Vad är det som säger att mindre hänsyn till medicinska och beteendevetenskapliga kunskaper skall ge Sverige ett mera innovativt och konkurrensdugligt näringsliv? Är det inte snarare tvärtom? Det är de attraktiva arbetsplatserna och de intressanta arbetsuppgifterna som kommer att frigöra resurser, få människor engagerade, villiga att ställa upp, ge sitt bästa.

När det gäller arbetstidsfrågan tror jag att det fortfarande är lika aktuellt som någonsin att försöka hitta lösningar som är i bättre överensstämmelse med den biologiska klockan och som underlättar för människor att sköta såväl arbete som plikter och intressen utanför arbetet. Jämställdhetsfrågorna har kommit för att stanna, tvåförsörjarfamiljen har kommit för att stanna, en längre utbildningstid för barnen har kommit för att stanna. Vi får ett alltmer rikt och varierat utbud av kultur och övriga fritidsaktiviteter. Hur skall allt detta kunna förenas med arbetet utan att konflikterna mellan de olika delarna av samhällslivet blir för stora? Jag tror att det är nödvändigt att aktualisera inte bara hur arbetstiden förläggs över dygnet utan också arbetstidsförkortningen i form av kortare arbetsdag, kortare pass på varje skift, kanske mer deltidarbete. Fler människor kan få arbete och fler människor kan förena arbetet med det övriga livet utan att slitas ner av stress och oro. De kunskaper arbetstidsforskningen har gett pekar alla på att dessa

frågor är viktiga – inte bara ur välfärdssynpunkt utan också ur en långsiktig politisk och ekonomisk synpunkt.

Med hänvisning till ovanstående föreslås

att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om begränsning av skiftarbete och arbete på obekvämt arbetstid i enlighet med vad som anförs i motionen.

Stockholm den 25 januari 1982

LARS-OVE HAGBERG (vpk)

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) JOHN ANDERSSON (vpk)

TOMMY FRANZÉN (vpk) ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk)

PER ISRAELSSON (vpk)